

■ УДК 338.48-056.2/.3:316.614

М. О. Яріко, кандидат культурології, Харківська державна академія культури, м. Харків

ФІЛОСОФІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

Розглянуто причини формування інфраструктури інклюзивного туризму, виявлено взаємозв'язок між розвитком інфраструктури, якістю існування фізично або розумово неповносправних людей у суспільстві та типами світогляду. Описано заходи, спрямовані на збільшення рівня інтеграції та міжособистісних комунікацій у суспільстві. Означено дві тенденції, які нині є домінуючими в ставленні до особистості. Показано точки взаємовпливу світського та релігійного типів світоглядів. Окремо висвітлено роль реколекцій для соціальної інтеграції фізично або розумово неповносправних людей.

Ключові слова: *інклюзивний туризм, реколекція, волонтерат, «простір, зручний для всіх», фізична та розумова неповносправність, інтеграція.*

М. А. Ярико, кандидат культурологии, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ФИЛОСОФИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМА

Рассмотрены причины формирования инфраструктуры инклюзивного туризма, показана взаимосвязь между развитием инфраструктуры, качеством существования физически и умственно неполноценных людей в обществе и типами мировоззрения. Описаны меры, направленные на увеличение уровня социальной интеграции и межличностных коммуникаций в обществе. Обозначены две тенденции, которые сегодня являются определяющими в контексте отношения к личности. Показаны точки пересечения и взаимовлияния светского и религиозного типов мировоззрений. Отдельно освещена роль духовных упражнений для социальной интеграции физически и умственно неполноценных людей.

Ключевые слова: *инклюзивный туризм, реколекция, волонтерат, «пространство, удобное для всех», физическая и умственная неполноценность, интеграция.*

М. А. Yariko, Candidate of Culturology Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

A PHILOSOPHY OF INCLUSIVE TOURISM

This paper presents the causes the establishment of inclusive tourism infrastructure. It shows the relationship between the development of the appropriate infrastructure, the quality of the existence of physically and mentally disabled people in society and types of worldview. The author describes the measures aimed at increasing the level of social integration and interpersonal communication in the society. The author indicates two trends, which are dominant in the context of the relationship to the person today. The points of intersection and interference of secular and religious types of worldviews are shown. The article is specifically concerned with the role of spiritual exercises for the social integration of physically and mentally disabled people.

Keywords: *inclusive tourism, retreats, volunteer work, accessible city, physical and mental disabilities, integration.*

Постановка проблеми. Упродовж століть подорожі людей з вадами фізичного розвитку відбувалися виключно до релігійних центрів (з надією на одужання, у пошуках розуміння сенсу свого життя, з метою наблизитися до Бога). У XVIII–XIX ст. до релігійних центрів долучаються санаторно-лікувальні комплекси. Ці напрями існують і сьогодні, але у XX ст. туризм для людей з обмеженими можливостями збагачується іншими численними варіаціями. Технічний прогрес, розвиток міської інфраструктури наприкінці XX — поч. XXI ст. надав людям з обмеженими можливостями змоги вільно подорожувати не лише разом із супровідником, але й самостійно. Збільшення їх кількості на вулицях міст зумовило переосмислення ставлення до них у суспільстві, відбувається «вихід назустріч» — люди починають замислюватися над тим, що і як вдосконалити для того, щоб комфортно стало всім. Україна лише починає розвиватися у відповідному напрямі: попри популярність теми через перемоги параолімпійців, ні будинки, ні вулиці міст, ні транспорт не пристосовані до потреб людей з обмеженими фізичними можливостями, лише деякі місця загального користування та об'єкти туристичної інфраструктури «доступні для всіх». Зазвичай такий стан речей можна пояснити багатьма чинниками, серед яких передусім називається економічний. Проте практика інших країн свідчить: якщо суспільство вважає щось за необхідне, то воно в будь-яких умовах віднаходить матеріальне забезпечення. Так, наприклад, у міжвоєнній та повоєнній Польщі розвивалася інфраструктура для незрячих, у Британії — для людей на інвалідних візках, у Лурді (Франція) маршрути пристосовано до людей з будь-якими вадами фізичного розвитку. Показово, що такому розвитку не перешкодили війни, повоєнна руїна, відсутність власної держави.

Мета статті — дослідити філософські засади інклюзивного туризму (або туризму, доступного для всіх). Відповідно до мети необхідно вирішити кілька завдань: проаналізувати актуальні на сьогодні філософські тлумачення явища неповносправності; виявити основні девіації в сприйнятті фізичної та розумової неповносправності; показати взаємозв'язок між матеріальним та духовним у питанні пристосування міського простору до людей з особливими фізичними потребами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні література, присвячена питанню соціальної інтеграції людей з особливими потребами, переважним чином перебуває в площині педагогіки (праці О. А. Дубасенюка, А. А. Колупаєвої, І. О. Білозерської, З. П. Леніва, Т. В. Сак та ін.). Завдяки ініціативі Всесвітньої туристської організації, яка присвятила поточний рік темі інклюзивного туризму, проводиться немало конференцій (Умань, Херсон, Київ), створено Асоціацію «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму». Також завдячуючи розвитку мережі інтернет, інформація про здобутки людей з обмеженими фізичними можливостями (і на Паралімпіаді, й у звичайному житті) відома багатьом.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ХХ ст. простежуються три основні тенденції ставлення до фізично та розумово неповносправних людей: культ сили, цінність особи та байдужість.

У першій («культ сили») цінність особи безпосередньо узалежена від її фізичної та розумової сили, рівня інтелекту. Ця тенденція чітко проявляється в спартанському ставленні до слабшого, філософії Ніцше, діяльності тоталітарних режимів, культурі абортів й евтаназії. Друга тенденція є вищим шаблоном гуманізму (від початку — релігійного, потім і секулярного). У її межах підкреслюється цінність кожної людини, безвідносно до статі, віку, раси, етносу, релігії, розуму та фізичної спроможності. Завдяки їй існуванню засновуються хоспіси, зокрема для невиліковно хворих дітей, міську інфраструктуру адаптують до людей з особливими потребами, створюються осередки спільного проживання людей з різними фізичними та розумовими можливостями. Між представниками цих двох течій відбувається певне протистояння на різних рівнях, представники третьої виявляють певну байдужість щодо питань людської гідності й загалом підтримують того, хто перемагає в тій або іншій країні в той чи інший проміжок часу.

Розглянемо детальніше першу тенденцію. Культ сили: розумової, фізичної, інтелектуальної. Тобто йдеться про те, що інша людина або є такою, котра гідна брати участь у діалозі, або є знаряддям, засобом, у певних варіантах вважається навіть біологічним сміттям. Попри поширеність тези про рівноправ'я всіх людей, саме поняття людина підсвідомо чи свідомо обмежується до «той, хто гідний зватися людиною». Так, зачате в лоні жінки не є людиною, доки не народиться. Прикладом такої логіки є клініки, де на одному поверсі аборт робиться до 6 місяця вагітності включно, а на другому проводяться реанімаційні дії з врятування немовлят, котрі народилися передчасно (з 5 місяця внутрішньоутробного розвитку). Знищення зачатого є питанням права вибору, а не злочином (безвідносно до того, чи визнається зачате в лоні матері дитиною або плодом).

У межах світогляду, сформованого виключно на культурі сили, коли йдеться про рятування життя народженої дитини з інвалідністю (або про виховання дитини з інвалідністю) риторика стає приблизно такою (цитуємо нечисленні, але досить типові вислови, безвідносно до країни походження чи рівня освіти мовця): «Навіщо продовжувати жалюгідне життя, якщо за ці гроші можна надати освіту сотням геніїв», «виховувати дитину-дауна — усе одно, що їсти гнилу картоплю — викинути шкода», «я не за спасіння тих, хто і так помре, я — за краще життя для найкращих» тощо. Об'єктивно такі погляди є закономірним продовженням Aktion Tiergartenstraße 4 — нацистської програми знищення людей з вадами розуму, але найчастіше ця аналогія носіями такого типу світогляду не простежується (або навпаки — схвалюється).

Якщо говорити стисло, то ставлення до неповносправності можна охарактеризувати так: «Інвалідів бажано вбити ще до народження». Аргументи різні: щоб він не страждав, щоб батьки не страждали, щоб не травмувати

естетично та психічно оточення, щоб не витратити засоби, які можна використати раціональніше, тощо.

Суттю практичні виміри домінування такої філософії життя достатньо поширені на теренах колишнього СРСР. Так, значного розголосу набули московські кампанії з рятування дітей з синдромом Дауна, добровільно чи під примусом полишених матерями ще в пологових будинках. Ці акції відбувались лише з 90-х рр., після розпаду СРСР, коли нарешті було відкрито доступ до будинків малюка та інтернатів, де діти виживали в умовах, близьких до концтаборів смерті.

Варто згадати й історії про створення кооперативів для інвалідів Другої світової війни на теренах Сибіру або на Соловках, де вони мали артіллю заробляти собі на прожиття, а в реальності деградували та гинули, не маючи можливості ні поїхати звідти, ні чимось собі зарадити. Показовими є й сумнозвісні саморобні візки для безногих, які в містах СРСР можна було побачити ще на початку 80 рр., а подекуди й до середини 90. Дивно виглядають і світлофори для незрячих, якими донедавна було обладнано лише кілька переходів, нібито незрячі пересуваються виключно по цих місцях. Наслідками такої ж ментальності є й норми законів, згідно з якими необхідно мати дозвіл усіх мешканців під'їзду для створення пандуса, перешкоди, на які натрапляють власники собак-поводирів під час пересування містом, спроби скористатися послугами транспорту, будь-якого підприємства індустрії гостинності чи державної установи.

Промовистими є історії життя українських параолімпійців, досягнення котрих є неймовірними на тлі відсутності умов для гідного життя та тренування. Поширеними є випадки, коли інвалідів не пускають до транспорту, коментують їх переміщення вулицями, ігнорують прохання про допомогу та ін. Власне, усе це є прикладами того, як позначається на суспільстві філософія гідності людини відповідно до її фізичної та розумової спроможності.

Друга тенденція, як зазначалося вище, найповніше проявляється у вченні Католицької Церкви, проте в окремих елементах узгоджується зі світоглядними нормами багатьох інших груп населення. Особливостями цього типу світогляду є визнання беззастережної й абсолютної цінності людини та неприпустимість будь-яких маніпуляцій, що принижують гідність особистості. Розглянемо принципові елементи, які стосуються теми страждання та ставлення до слабшого.

Згідно з ученням Католицької Церкви, страждання — наслідок первородного гріха, віддалення людини від Бога. Але через страждання Христа воно «стало пов'язаним з тією любов'ю, яка творить добро, виводячи його навіть із зла» (John Paul II, 1984, п. 18), «у стражданні міститься особливий заклик до цноти витривалості в перенесенні того, що болить. Коли людина йде за цим, то звільняє надію, яка підтримує певність, що страждання її не подолає, не позбавить властивої людині гідності, як і відчуття сенсу життя» (John Paul II, 1984, п. 23). Таким чином, людина, котра страждає, уповні ототожнена з Христом, і у своїй слабкості стає джерелом сили для Церкви та всього світу. Це перший вимір. Другий стосується свідків. Тут

є дві позиції — «співучасть у стражданні», розділення страждання (Марія під хрестом Ісуса) та самаритянська постава. Власне, остання цікавить нас більше, оскільки характерна не лише для суспільства релігійного, але й для нерелігійного. Суть її в тому, що одна людина жертвує свій час та майно для того, щоб допомогти іншій, не сподіваючись на повернення витрат. Основні етапи самаритянської постави: звернути увагу на страждання іншого (не із цікавості, а через готовність допомогти), зворушитись, відкрити своє серце, допомогти тим, чим може, взяти відповідальність за цю людину (на певний час чи назавжди). Результатом стає те, про що пише Іоанн Павло II: «Світ людського страждання викликає до існування інший світ — світ людської любові» (John Paul II, 1984, п. 29). Тому страждання для суто релігійного дискурсу має три виміри — єднання з Христом, співпереживання, самаритянська постава. Для нерелігійного — один (самаритянська постава) або два (додається співпереживання). Розглянемо, як відбувається реалізація цих теоретичних засад на практиці.

Передусім проаналізуємо ті феномени соціальної дійсності, у яких наявні всі три зазначені виміри. Першим з них є діяльність Терези Калькутської, лауреата Нобелівської премії миру за 1979 р. Мотиви та основні напрями її діяльності окреслено в промові під час вручення премії. «Ми не соціальні працівники, так, в очах людей ми можемо ними здаватися, але насправді ми лише свідки в самому серці світу. Ми доторкаємося до Тіла Христового 24 години на добу, 24 години на добу Він є з нами» (*Нобелівська лекція Матері Терези*, 1979), там само озвучена її позиція щодо абортів: «Мільйони дітей гинуть через волю їх матерів. Це і є найбільшим ворогом миру сьогодні. Тому що, якщо мати може вбити свою дитину, то що може перешкодити вам убити мене або мені вас?» (*Нобелівська лекція Матері Терези*, 1979). Показово, що така позиція щодо абортів не є сентиментальною. Поруч зі словами про категоричне неприйняття абортів є альтернатива (усиновлення та методи природного планування сім'ї) і приклади успішної реалізації на практиці.

Станом на 2015 р. Згромадження, засноване матір'ю Терезою, налічувало 5150 монахинь у 758 монастирях у 139 країнах, 439 монахів у 77 монастирях у 26 країнах та 35 священників. При кожному із закладів також діють волонтери, але їх загальна кількість невідома.

Другим прикладом, цікавим з точки зору поєднання теоретичного та практичного, є система реколекцій, яка існує в Польщі для волонтерів, котрі допомагають хворим та інвалідам. Автор одного з таких циклів — Мечислав Гузевич, особа світська, але водночас він є доктором теології, членом єпископських рад. Два основні напрями його діяльності — робота з родинами та робота з тими, хто страждає. Реколекції, про які йдеться, мають трьох адресатів. Перший — «всі», оскільки «кожен з нас має поглянути на мету та сутність свого життя» (Guzewicz, 2007, с. 5), другий — священники, особ-

ливо ті, котрі працюють у численних «Центрах волонтерів страждання», третій — люди з інвалідністю та члени їх сімей. Результатом реколекцій є усвідомлення того, що людина, котра страждає, повною мірою єднається з Христом і у Його житті, у Його хресті віднаходить силу для прийняття своїх страждань і стає для інших тим світлом, яке визначає справжні цінності. Для того, кого страждання не зачіпає безпосередньо, допомога іншому — служіння. «Прийняття на себе образу Самаритянина пов'язане з відкиданням власних планів, затримкою на своєму шляху, витратами часу та грошей. Служіння іншим — найповніше наслідування Ісуса й відповідь на покликання до любові» (Guzewicz, 2007, с. 74). «Не має бути так, щоб людина йшла по життю самотня, полишена ближніми» (Guzewicz, 2007, с. 69). Суть допомоги людям з особливими потребами за такого підходу — співучасть у житті, розділення цього життя, відкриття сенсу свого життя.

Практична реалізація цих реколекцій — система волонтаріату, яка повноцінно функціонує в суспільстві, створюючи нові осередки допомоги неповносправним. Для 40% поляків нормальним є так планувати свій вільний час так, щоб поїхати або на спеціалізоване навчання-реколекції, або до осередків реабілітації для допомоги.

Показово, що література, присвячена осередкам страждання, зрештою завжди містить роздуми про любов. Свідома зустріч зі стражданням у такому контексті стає зустріччю з любов'ю. Цитата з книги, присвяченої діяльності хоспісу для дітей, хворих на рак: «Кожна людина покликана до любові, дружнього діалогу з Богом, до життя в єдності зі своїм ближнім» (*Pomóż mi! Świadectwa wolontariuszy*, 2001, с. 30). Зрештою, усі реколекції, де люди вчаться жити разом, виконують духовні вправи, мають психологічну підтримку, спрямовані на те, щоб навчитися не просто «робити добрі вчинки», а «любити».

Ще два приклади реалізації такої філософії. Перший — засновані у Франції письменником Жаном Ваньє і священником Томою Філіпом рух «Лярш» та спільнота «Віра і світло». У центрі їх діяльності — люди з вадами розуму, тобто ті, котрих суспільство найчастіше тримає в лікарнях та інтернатах або ж уважає за нормальне вбивати до народження. Суть осередків Лярш — створити місце, де люди живуть разом, незалежно від рівня розумового розвитку, і завдяки цій спільноті навчаються любові, пізнають світ справжніх цінностей. Рух «Лярш» є міжнародним і нині налічує 130 осередків у 30 країнах світу. Споріднений з ним рух «Віра і Світло», скерований на допомогу людям з вадами розуму та членам їх сімей, налічує понад 1500 спільнот у 70 країнах світу.

«Я прагнув щось робити для Рафаеля та Філіпа. Їм потрібна була допомога, щоб стати незалежнішими, щоб навчитися самостійно вибирати і брати на себе більшу відповідальність за власне життя. Але це не була найважливіша їхня потреба. Понад усе їм треба було врятуватися від почуття

ізолюваності, належати до спільноти друзів і творити узи любові та сопричастя. Я повинен бути навчитись, що ж насправді означало любити інших, допомагати їм бачити їхню красу і цінність» (Ваньє, 2002, с. 21), «вони зосереджують нашу увагу на реальності болю <...> вони вказують нам стежку любові, простоти і радості» (Ваньє, 2002, с. 22–23). Неповносправність перстає бути прокляттям, але сприйнята й розділена з іншою людиною стає даром через переосмислення життя та цінностей. Відкрите на людей з вадами розуму суспільство змінюється в прагненні любові. Сама започаткована справа успішно розвивалася, попри те, що загалом суперечила загальній культурі ігнорування неповносправних. Зрештою, до допомоги долучилися і «багато психіатрів та людей, які працювали в уряді Франції та соціальних службах» (Ваньє, 2002, с. 20). «Я був приголомшений тим, як часто гуманітарні науки доходили тих же висновків, що і Євангеліє» (Ваньє, 2002, с. 20).

І ще одна спільнота — «L'Imprevisto» («Непередбачуване»). Заснована не так давно — у 1996 р. в Пезаро (Італія). «L'Imprevisto» — соціальний кооператив, головні завдання якого — прийняття, лікування та реабілітація неповнолітніх наркоманів і злочинців. Він є результатом розвитку терапевтичної виховної спільноти й має паралельні проекти. Розглянемо лише окремі елементи філософії засновника закладу, важливі для нашої теми. Першим моментом є усвідомлення цінності людини не лише вихователями, але й дітьми. «Наше завдання — бути людьми... Мета нашої спільноти — допомогти особі зазирнути у власне серце» (Каттарина, 2014, с. 125). Допомогти людині відродитися до життя через відкриття в діалозі, крокуючи разом з нею, допомогти їй усвідомити власну гідність і цінність. І робота волонтерів так само важлива, як і робота вихователів, котрі працюють у центрах. Цікавою є співзвучність поглядів Сільвіо Каттаріні та Антона Макаренка. «Я б віддав найкращі палаци в історичних центрах наших міст на справи милосердя <...> я втомився бачити в них банки, страхові агенції та магазини... Краса породжує бажання справедливості, яке існує в кожному серці» (Каттарина, 2014, с. 135). «не можна дівчатам давати вдягати таку гидоту, це може образити на все життя» (Макаренко, 2003). Уваги заслуговує історія, яку оповів лікар Г. П. Дан про одну зі своїх пацієнток: «Та жінка не могла нічого зробити, крім безладного прийняття їжі <...> сестри милосердя терпляче опікувались нею близько 20-ти років. Коли ця пацієнтка мала близько 40 років, хтось подумав, щоб купити їй звичайну друкарську машинку <...> те, що писала, було дивовижним. У її засмученому, пригніченому хворобою розумі були ув'язнені прекрасні думки, молитви і оповідання» (Дан, 2008, с. 64).

Власне, у діяльності світських та релігійних осередків, скерованих на допомогу неповносправним та дітям, є багато спільного, коли йдеться про гідність людини, цінність особи, моральні якості. Різниця починається на щаблі екзистенційного: релігійний тип світогляду надає людині додатковий

вимір «бути дитиною Бога», «бути тим, до кого Бог сходить у Таїнствах». Для України розвиток повноцінного інклюзивного туризму є неможливим без розвитку не лише відповідної інфраструктури, але і волонтерського руху, налагодження системи навчання волонтерів, комунікацій між тими, хто потребує допомоги, і тими, хто може її надати.

Висновки. Західний світ не зазнав примусового атеїзму, характерного для радянського простору. І на шляху психологічної допомоги хворим та людям з особливими потребами релігійна та нерелігійна етика мають спільні риси. Релігійний шлях психологічної допомоги тим, хто страждає, полягає в справжній зустрічі, відмові від власної «величі» і позиції шляхетної допомоги. Суто релігійна позиція — бачити в іншому Бога, котрий страждає в людині, нерелігійна ж — бачити людину в тому, хто «некорисний», але результат на зовнішньому рівні є однаковим — допомогти зберегти гідність людини, розділити її біль. Людина в стражданні, людина в потребі не залишається сама. І люди, котрі безпосередньо страждання не зазнають, використовують свої здібності для того, щоб зробити соціальний фізичний простір зручним для тих, хто того не може зробити сам. Це робить соціальний простір придатним для всіх, хто в ньому проживає, безвідносно до рівня їх фізичної та розумової спроможності, зокрема виникає й розвивається інклюзивний туризм, який «включає всіх», а не орієнтований суто на інвалідів.

Відкриття прекрасного в скаліченому — лейтмотив як релігійного, так і нерелігійного дискурсів психологічної допомоги людям з вадами фізичного та розумового розвитку. Загальний заклик — у суспільстві, яке зрікається найслабших, ніхто не може почуватись у безпеці.

В Україні лише починає розвиватися інклюзивний туризм, про що свідчать окремі об'єкти інфраструктури, але доки не відбудуться відповідні зміни у світогляді, йтиметься про окремі благодійні акції, а не про розвиток суспільства (і простору), комфортного для всіх.

Тема розвитку інклюзивного туризму в Україні потребує подальшого дослідження у напрямках аналізу діяльності наявних підприємств та організацій, трансформацій ментальності, основних напрямів міжнародного співробітництва.

Список посилань

- John Paul II. (1984). *Apostolic letter Salvifici Doloris*. Retrieved from https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1984/documents/hf_jp-ii_apl_11021984_salvifici-doloris.html
- Guzewicz, M. (2007). *Przypatrzmy się powołaniu naszymu*. Głogów: Biblioteka Kotwicy.
- Pomóż mi! Świadectwa wolontariuszy*. (2001). Chorzów: Gościna Serca.
- Ваньє, Ж. (2002). *Прийняти дар убогих*. Львів: Свічадо.
- Дан, Г. П. (2008). *Етика для лікарів, медсестер і пацієнтів*. Львів: Свічадо.

- Каттарина, С. (2014). *L'Imprevisto. Возвращаясь домой*. Киев: Агентство «Эммаус».
- Макаренко, А. С. (2003) *Педагогическая поэма*. Взято из http://makarenko-museum.ru/Classics/Makarenko/Makarenko_A_Pedagogic_Poem/Makarenko_Ped_poema_full_text.pdf
- Нобелевская лекция Матери Терезы* (1979). Взято из <http://motherteresa.ru/mother-teresa/nobel-prize/nobel-lecture>

References

- John Paul II. (February 11, 1984). *Apostolic letter Salvifici Doloris*. Retrieved from https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1984/documents/hf_jp-ii_apl_11021984_salvifici-doloris.html. [in English].
- Guzewicz, M. (2007). *Examine our calling*. Glogow: Biblioteka Kotwitsy. [in Polish].
- Help me! The Witnesses of Volunteers*. (2001). Chorzow: Goshchina Serts. [in Polish].
- Vanier, J. (2002). *The heart of L'Arche: A spirituality for every day*. Lviv: Svichado. [in Ukrainian].
- Dunn, H. P. (2008). *Ethics for doctors, nurses, and patients*. Lviv: Svichado. [in Ukrainian].
- Katharine, S. (2014). *L'Imprevisto: Returning home*. Kyiv. Agentstvo Emmaus. [in Russian].
- Makarenko, A. S. (2003). *The Pedagogical Poem*. Retrieved from http://makarenko-museum.ru/Classics/Makarenko/Makarenko_A_Pedagogic_Poem/Makarenko_Ped_poema_full_text.pdf. [in Russian].
- Mother Teresa's Nobel Lecture* (11 December, 1979). Retrieved from <http://motherteresa.ru/mother-teresa/nobel-prize/nobel-lecture>. [in Russian].

UDC 338.48-056.2/.3:316.614

M. A. Yariko, Candidate of Culturology, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

myroslawa.yariko@gmail.com

orcid.org/0000-0002-5107-905X

A PHILOSOPHY OF INCLUSIVE TOURISM

The aim of this paper is to initiate a study of philosophical principles of inclusive tourism (accessible tourism).

Research methodology is based on the analysis of the main trends of mentality transformation and urban space. The cultural approach enabled to analyse the spiritual component of integration person in the society and distinguish the basis for the establishment of inclusive tourism.

Results. This paper presents the causes the establishment of inclusive tourism infrastructure. It has been found that the worldview is the main factor that determines the transformation of social and urban space for the needs of all people. Religious and non-religious ethics are similar in many points. It shows the relationship between the development of the appropriate infrastructure, the quality of the existence of physically and mentally disabled people in society

and types of worldview. The purely religious position sees God in suffering man. The secular one sees the man, who is formally “useless” and help. The author describes the measures aimed at increasing the level of social integration and interpersonal communication in the society. The author indicates two trends, which are dominant in the context of the relationship to the person today. The points of intersection and interference of secular and religious types of worldviews are shown. The article is specifically concerned with the role of spiritual exercises for the social integration of physically and mentally disabled people. Ukraine is only beginning to develop inclusive tourism, and it needs to transform the worldview for true social and space development and create space, comfortable for everyone.

Novelty. An attempt is made in this paper to show mental transformation, which makes the society and urban space be accessible to everybody.

The practical significance. Inclusive tourism is one of the most successfully developed types of tourism, so the need to create conditions for its development in Ukraine is necessary not only by moral, but also by economic motives.

Keywords: *inclusive tourism, retreats, volunteer work, accessible city, physical and mental disabilities, integration.*

Надійшла до редколегії 02.06.2017 р.